

המטה לחינוך אזרחי ולחיים משותפים

المقر للتربية المدنية والحياة المشتركة

סל הצעות תשע"ח

סיוון תשע"ח - מאי 2018

מורים ומנהלים יקרים,

המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים במשרד החינוך מופקד על תחום החינוך לדמוקרטיה ולחיים משותפים בכלל מערכת החינוך, על כל מגזריה ובכל שכבות הגיל – גן ועד יב'.

המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים פועל ליישום המלצות הדו"ח "להיות אזרחים", הרואה את החינוך לאזרחות כמכונן לשילוב והשלמה בין יסודותיה הדמוקרטיים והיהודיים של מדינת ישראל.

לשם הגשמת מטרות אלה, כפי שבאות לידי ביטוי בחוק החינוך ובמטרה ב' של התכנית האסטרטגית והתוויות מדיניות מערכת החינוך בנושאים: חינוך אזרחי, חינוך לדמוקרטיה וחיים משותפים, פועל המטה באמצעות רפרנטים ומדריכים מחוזיים.

אנשי המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים שותפים, מעורבים ומסייעים בדרכים מגוונות למיזמים, ופעילויות בתחום ואנו מזמינים אתכם מורים ומנהלים כאחד, לפנות אלינו בכל נושא הרלוונטי לתחום החינוך האזרחי והחיים המשותפים.

בעלון זה, אנו מתכבדים להציג בפניכם:

- מיזמים, פעילויות ותכניות אותם מבצע ומציע המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים.
 - משאבים עליהם מופקד המטה לחינוך זרחי וחיים משותפים לשם הגשמת מטרותיו.
- מקווים שתמצאו בעלון זה מידע ורעיונות שיהוו השראה עבורכם לעשייה משמעותית בתחום החינוך האזרחי והחיים המשותפים.

נשמח לעמוד לרשותכם,

דנה פרידמן, מנהלת המטה

וצוות המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים

חינוך לדמוקרטיה, סובלנות ומעורבות אזרחית

חיים משותפים, כיצד עושים זאת?

סל משאבים

אתרי המטה: מוזמנים לעיין ולהתעדכן ברשת

באתרי המטה תוכלו לעיין במגוון רחב של פעילויות ומערכי שיעור בתחום החינוך האזרחי והחיים המשותפים וביניהם:

- הצעות לפעילויות בכיתה ומחוץ לה בתחום החינוך האזרחי - טיפוח סובלנות ומיגור גזענות, מעורבות אזרחית, וחיים משותפים.
- ערכות לימוד הכוללות מערכי שיעור וכלים לשילוב החינוך האזרחי בתחומי הדעת השונים
- יחידות השכלה כללית

החומרים מתעדכנים ומתחדשים באתרים:

[אתר המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים](#)

[התוכנית מסובלנות למניעת גזענות-תוכנית להתמודדות עם גזענות בתוך אתר "האחר הוא אני"](#)

[מדיעון המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים](#)

חינוך לדמוקרטיה, סובלנות ומעורבות

מערכת החינוך בישראל חרטה על דגלה הנחלת ערכים לאומיים-חברתיים של סובלנות, התחשבות בזולת וכבוד לאחר ולשונה, מניעת גזענות, שמירה על זכויות האדם וקידום חיים משותפים בין אוכלוסיות מגוונות החיות בישראל.

בעמודים הבאים מוצעות פעילויות מגוונות העוסקות בחינוך לערכים אלה בכיתות.

ימי לוח אזרחיים

ימי לוח אזרחיים המצוינים במערכת החינוך על פי [חוזר מנכ"ל](#) נועדו ליצור הזדמנות לעיסוק חינוכי בטיפוח סובלנות, הגברת מודעות לזכויות האדם ומיגור תופעות גזעניות.

ימי הלוח המובלים על ידי המטה במערכת החינוך הם:

- היום הבינלאומי לסובלנות 16.11
- יום הזיכרון ליצחק רבין, י"ב חשוון
- יום זכויות האדם 10.12
- יום המאבק הבינלאומי בגזענות 21.3
- בנוסף, אנו שותפים לפעילויות בימי לוח נוספים המצוינים במערכת החינוך:
- יום הולדת הכנסת, ט"ו בשבט
- היום הבינלאומי לזכר קורבנות השואה ומאבק באנטישמיות, 27.1
- יום האחדות 6.6

אנו מציעים למנהלי בתי הספר ולצוותים החינוכיים מערכי למידה והפעלה לשכבות הגיל השונות.

החומרים מיועדים למסגרות מגוונות כגון: שיעורי חינוך, טקסים, פעילויות חברתיות ושיעורים בתחומי הדעת השונים. החומרים נבנים באופן מודולרי, כך שניתן להתאימם לחזון הבית-ספר ולקהילת בית הספר.

מדינה יהודית ודמוקרטית סגיות/דילמות אזרחיות בפסיפס הישראלי

המטה מקצה לבתי הספר השונים, העומדים בתנאים, שעה שבועית (או שעתיים סמסטריליות) לכיתה בכיתות י' להוראת הנושא "מדינה יהודית ודמוקרטית- דילמות אזרחיות בפסיפס הישראלי".

דוגמאות לדילמות:

- תחבורה ציבורית שבת-כן או לא?
- שוויון בנטל
- שוויון הזדמנויות בחינוך

[דוגמאות נוספות לדילמות](#)

חינוך אזרחי במוזיאונים

מוזיאונים כסביבות למידה חקר וגילוי הם אבן פינה בחיים התרבותיים של ישראל ומהווים מקור ידע וסביבות עשירות וייחודיות המתאימות ללמידה בדרך מעמיקה, מוחשית וחוויתית.

הביקור במוזיאון ופעילות חינוכית מותאמת בשילוב עם המוצגים במוזיאון עשויים להציף ידע תיאורטי קיים, לבססו, ולהטמיעו, והוא עשוי להעלות היבטים רגשיים וליצור הזדהות עם ייצוגי הערכים השונים.

המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים מציג מגוון הצעות לסירים לימודיים במוזיאונים ברוח החינוך האזרחי.

[למידע נוסף אודות סיורים לימודיים במוזיאונים.](#)

המרכזים להוראת דמוקרטיה בבתי המשפט

המרכזים החינוכיים להוראת אזרחות ודמוקרטיה מציעים סיור וחוויה לימודית בהיכלי הצדק.

הסיור כולל: פעילות חינוכית וסדנאות חווייתיות המועברות על ידי מדריכי המרכזים החינוכיים ובהן: היכרות עם פעילויות הרשות השופטת, ביקור בבניין היכל המשפט, חשיפה לדילמות שיפוטיות וצפייה בדיון באולמות המשפט.

בחלק מהפעילויות משולבים מפגשים עם שופטים ועובדי מערכת המשפט.

המרכזים פרוסים בבתי המשפט הבאים: בבית המשפט העליון שבירושלים, בהיכלי המשפט בנצרת, חיפה הרצליה ובאר-שבע.

למידע נוסף והזמנת פעילויות:

[באתר המרכזים ללימודי אזרחות ודמוקרטיה](#) בטלפון 09-8914491

[באתר לחינוך אזרחי וחיים משותפים](#)

חופש הביטוי

ברוח [חוזר מנכ"ל תשע"ז 4/ב](#) פועל המטה לעידוד קיומו של שיח מכבד בכיתות הלימוד בנושאים שנויים במחלוקת וטעונים רגשית המועלים בזירה הציבורית בישראל.

לקידום שיח מכבד ומכבד בכיתה מוצעים [מערכי שיעור](#), המיועדים למגוון גילאים, ו[סרטון הדרכה](#), המציג את עיקרי חוזר המנכ"ל.

בנוסף, מומלץ לצפות ב[שיעור העשרה](#) שהועבר ע"י כב' השופט צבי סגל ועוסק בחופש הביטוי וגבולותיו בחברה דמוקרטית.

חומרים אלה ניתנים לשילוב בפעילות חיים משותפים.

מורים/בתי ספר המעוניינים בהשתלמויות ו/או בכלים נוספים לניהול שיח ודיון מכבד בנושאים שנויים במחלוקת מוזמנים [לפנות אלינו](#)

חיים משותפים, כיצד עושים זאת?

משרד החינוך מקדם פעילויות הפגשה בין קבוצת בחברה הישראלית. [בקיטור](#) ניתן ללמוד על מבחר מודלים ומיזמים לפעילויות הפגשה.

מניסיון ליווי והפעלה של מפגשי חיים משותפים בין בתי ספר במגזרים שונים למדנו כי על מנת שתהליך ההפגשה יהיה משמעותי ומוצלח, יש להיערך אליו באופן מתאים.

לשם כך, פותחו דגמי פעילות הכוללים התייחסות לשלבי ההכנה למפגשים, למפגשים עצמם ולפעילות בעקבותיהם.

במסגרת זו, המטה מסייע לביצוע הפעילויות בליווי תוכני ומקצועי על ידי צוות ההדרכה המחוזי והארצי ובסבסוד חלקי של פעילויות.

באתרי המטה מרוכזים חומרי למידה העוסקים בקיום מפגשי חיים משותפים ומותאמים לשכבות הגיל השונות:

- [גני ילדים](#)

- [בתי הספר היסודיים](#)

- [חטיבת ביניים](#)

- [חטיבה עליונה](#)

בנוסף, מסייעים מדרכי המטה למורים המובילים בבתי הספר להתאים את התכנים החינוכיים ואת דגמי הפעילויות לצרכים הייחודיים של כל בית ספר.

חיים בעיר מעורבת

מציאות החיים בישראל מזמנת מפגשים של מגזרים שונים במרחב מוניציפלי משותף או במרחבים סמוכים.

במסגרת פעילות "חיים משותפים בערים משותפות" אנו פועלים לייזום וטיפוח מיזמים של פעילויות רב-גילאיות מתמשכות ברמה עירונית, מפגשים בין קבוצות, שותפויות בין בתי ספר, עידוד שיח רב תרבותי ופעילות עירונית משותפת למען הכלל.

המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים פועל בין היתר בערים: רמלה, לוד, חיפה ועכו.

[לדוגמאות לסוגי פעילות](#)

בתי ספר תאומים

יזמת 'בתי ספר תאומים' נועדה לפתח תחושת מחויבות משותפת והדדית ללכידות החברתית ולאזרחות המשותפת במדינת ישראל באמצעות יצירת מרחבים חינוכיים משותפים בין בתי ספר אחים/תאומים ממגזרים שונים.

הפעילויות תקדמנה אורח חיים משותף לאורך זמן במרחב הלימודי, החברתי והתרבותי וישתפו פעולה בהיבט הפורמלי והבלתי פורמלי.

היזמה משותפת למטה לחינוך אזרחי במזכירות הפדגוגית ומינהל חברה ונוער.

המטה לחינוך אזרחי ולחיים משותפים - חיים משותפים, כיצד עושים זאת?

לימוד משותף בתחומי דעת שונים

לימוד משותף של תלמידים ממגזרים וזרמים שונים במערכת החינוך מקדם את המפגש בין אזרחים מרקעים שונים בישראל, תוך שמירה על זהותם הייחודית וחיזוק הלכידות החברתית.

הלימוד המשותף מאפשר יצירת היכרות בלתי אמצעית ומתמשכת בין תלמידים מצמדי בתי ספר ובכך, מסייע להפחתת דעות קדומות וגזענות ומקדם שוויון הזדמנויות, שיפור ההישגים הלימודיים של הלומדים ושימוש בחדשנות טכנולוגית. הלמידה מתבצעת בתחומים שונים, וביניהם: מתמטיקה, אמנות, מוזיקה, השפות עברית וערבית, אנגלית, אזרחות ועוד. במסגרת פעילויות אלו מטעם המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים, נוצרת הפגשה של למעלה מ- 20,000 תלמידים מקבוצות שונות בחברה הישראלית מדי שנה. פעילויות אלו משולות לזרעים הנטמנים באדמה ומניבים את פריה. המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים מקיים, בשיתוף עם גופים שונים כמו מט"ח ומכון מופ"ת הכשרה לצוותים חינוכיים בנושא לימוד משותף, על בסיס ניסיון שנצבר בעולם. הדגמים המרכזיים ללימוד משותף הם:

- 1. לימוד משותף על פי המודל הצפון אירי:** התכנית "לימוד משותף" של ערבים ויהודים בהובלת צוות המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים במשרד החינוך, צוות אזרחות, חינוך אזרחי וחיים משותפים במט"ח והרשות/ המחוז פועלת כיום במספר יישובים בארץ, ביניהם ירושלים ורמלה. התכנית מבוססת על עקרונות הלימוד המשותף בצפון אירלנד תוך התאמה לייחודיות הקבוצות השותפות הלוקחות חלק בתהליך. בשנה"ל תשע"ט יורחב הלימוד המשותף גם למחוז מרכז (השרון והמשולש), מחוז צפון ומחוז חיפה.
- 2. תכנית tec4schools:** תכנית חדשנית של מרכז TEC להובלת שינוי חברתי באמצעות הוראה ולמידה שיתופית, מקוונת ורב-תרבותית, באמצעות שיח בין-דתי ובין-תרבותי בחברה הישראלית על כל גווניה. התכנית מובלת על ידי המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים ומרכז TEC ומופעלת במעל ל 100 בתי ספר.
- 3. חיים משותפים במוסיקה:** תכנית יוקרתית הנותנת מענה לחסך הקיים במגזר הערבי במגמות מוסיקה. התכנית כוללת תהליך של הכרות ושיתוף פעולה בין המורים והתלמידים במגזר היהודי והערבי. התכנית היא פרי של שיתוף פעולה של המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים עם אגף אומנויות, מכון מרחבים, קרן מורנינגסטאר, וביה"ס רימון לאומנות עכשווית. בשנת תשע"ח התכנית כללה 3 צמדים של ביה"ס והיא מתוכננת להתרחב בתשע"ט.

מפגשים בין קבוצות דיאלוג

הזדמנות נוספת לפעילות חיים משותפים ועידוד דיאלוג בין קבוצות, היא קיום מפגשים לדו-שיח בין קבוצות או בתי ספר סביב נושאים משותפים וביניהם, בין השאר:

עידוד שיח רב תרבותי ועיסוק בנושאי חינוך אזרחי-דמוקרטי.

- דיאלוג באמצעות אומנות ויצירה.
- דיאלוג דרך קולנוע – בשיתוף הפיקוח על הוראת הקולנוע.
- דיאלוג באמצעות אומנות- כולאננה.
- דיאלוג באמצעות ספורט.
- דיאלוג באמצעות ארכיאולוגיה.

יחידות השכלה כללית לכתות י'

המטה פיתח יחידות השכלה כללית המעודדות הדברות והתמודדות עם דעות קדומות וגזענות תוך דגש על חינוך אזרחי.

לרשות בתי הספר הדרכה פרטנית ו/או קבוצתית בהתאם ליחידה שתבחר, ומערכי שיעור ושעות השתלמות בבתי הספר או בפיסג"ה- בהתאם להיקף הנרשמים. ניתן לשלב יחידות השכלה אלו עם פעילות חיים משותפים.

אקטואליה בכיתה עיסוק באירועים אקטואליים מהארץ ומהעולם, שיצגו לכיתה ע"י התלמידים בדיון המשלב ידע, נתונים, דילמות וערכים, תוך ניהול שיח מכבד. התכנית מעודדת את התלמידים לקדם אקטיביזם חברתי.

מניעת גזענות, אפליה ודעות קדומות ביחידה מושם דגש על הכרות עם התופעה בכלל ובמדינת ישראל בפרט, תוך דגש על עידוד התלמידים לפעולה - גינוי ומניעה של תופעות גזעניות כיחידים ובקבוצות.

ציוני דרך אזרחיים-דמוקרטיים - היכרות עם ערכים דמוקרטיים ואזרחיים תוך התמקדות בימי לוח אזרחיים. ניתן לשלב עריכת ימי שיא כחלק מלימוד היחידה – למידה משמעותית ומעורבות חברתית.

תקצוב שעות הוראה

תקצוב שעות תגבור לשת"פ בין קבוצות בחברה הישראלית.

המטה לחינוך אזרחי מקצה לבתי הספר השונים העומדים בתנאים*, שעה שבועית לכיתה (או שעתיים סמסטריאליות) להוראת תכנית למידה מתוך החלופות המוצגות בידיעון זה ובאתר המטה בנושא "חינוך לחיים משותפים במדינת ישראל", או לתכנית שתוכן על ידי בית הספר ותאושר ע"י המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים. [למידע נוסף על התכניות.](#)

- א. "מדינה יהודית ודמוקרטית- דילמות אזרחיות בפסיפס הישראלי: הקצאת שעה שבועית לכיתה י' (או שעתיים סמסטריאליות) לעיסוק בנושא חינוך אזרחי וחיים משותפים, כתוספת לתקן השעות הבית ספרי. במסגרת זו יעסקו התלמידים בדילמות אזרחיות בפסיפס הישראלי.
- ב. "כתיבת עבודות חקר או מטלות ביצוע משותפת" לכיתות יא' או יב' ממגזרים שונים: התכנית תתאפשר לצמדים של בתי ספר, המקיימים כתיבת מטלות ביצוע משותפות באזרחות או כתיבת עבודות חקר משותפות בכלל תחומי הדעת.
- ג. "חינוך לחיים משותפים" לכיתות י', או יא', או יב': בית הספר יצהיר על תוכנית הלמידה שבחר ללמד, מתוך החלופות שיוצגו באתר המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים ו/או הצעה שתנוסח על ידי בית הספר לקידום הנושא.
- ד. "דיאלוג דרך קולנוע", לכיתות יא' או יב': התוכנית דיאלוג עם קולנוע מיועדת לבתי ספר המבקשים לקיים לימוד משותף באמצעות קולנוע. תכנית זו משותפת למטה לחינוך אזרחי ולפיקוח על הוראת הקולנוע.
- ה. תכנית לימוד משותף בתחומי הדעת בשילוב תכנית "שיח ושיג": במסגרת תכנית זו, שיח ושיג (דיבייט) משמש ככלי לדיאלוג בין קבוצות. התכנית תאפשר לצמדים של בתי ספר המקיימים לימוד משותף באחד מתחומי הדעת, משני מגזרי פיקוח. בתי הספר יגישו תוכנית ללימוד המשותף תוך שילוב מיומנויות הדיבייט בתחום הדעת הנלמד במשותף.

*התקצוב מותנה באישור תקציבי ופרסום התכנים.

פיתוח מקצועי של סגלי הוראה וצוותים חינוכיים

המטה מציע מגוון תכניות לפיתוח מקצועי של סגלי הוראה, צוותים ומורים בתחומים:

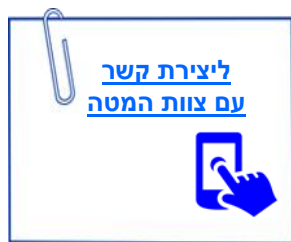
- החינוך לאורח חיים דמוקרטי (חינוך אזרחי)
- ייזום, הכנה והפעלה של פעילויות חיים משותפים
- התמודדות עם גזענות, קידום סובלנות וקבלת האחר

[לרשימה של דוגמאות להשתלמויות בנושאים השונים](#)

לפרטים נוספים והרשמה פנו [לצוות המטה](#)

הנחייה הדרכה וליווי על ידי מדריכי המטה

ליצירת קשר
עם צוות המטה

מדריכי המטה לחינוך אזרחי וחיים משותפים ערוכים כדי לסייע לצוותי ההוראה והחינוך בדרכים מגוונות:

- פיתוח תכניות חינוכיות ומערכי למידה בתחום החינוך האזרחי והחיים המשותפים;
- הנחייה, הדרכה וליווי שוטף של צוותים חינוכיים בבתי הספר;
- מתן תמיכה פרטנית וקבוצתית בקידום חינוך לדמוקרטיה ואורח חיים דמוקרטי בבתי"ס לצוותי המורים (לרבות פיתוח מקצועי בתחום);
- סיוע והדרכה לפעילויות מתמשכות ולפעילות שיא בימי הלוח השונים;
- מתן מענה לצרכים מגוונים ולדילמות שעולות במהלך השנה בתחום החינוך האזרחי והחיים המשותפים.
- הדרכה פרטנית ו/או קבוצתית לבתי"ס המשלבים יחידת השכלה כללית בתחום, לרבות מערכי שיעור ושעות השתלמות.

